

Małgorzata Dziembala
Katedra Międzynarodowych Stosunków Ekonomicznych
Akademia Ekonomiczna im. K. Adamickiego w Katowicach
md@ae.katowice.pl

BUDOWANIE KONKURENCYJNEJ GOSPODARKI POLSKI I JEJ REGIONÓW W OPARCIU O KAPITAŁ LUDZKI W WARUNKACH CZŁONKOSTWA W UNII EUROPEJSKIEJ

Abstrakt

W dobie gospodarki opartej na wiedzy przewaga konkurencyjna gospodarek krajowych i regionalnych wyznaczona jest m.in. poprzez posiadanie odpowiedniej jakości zasobów kapitału ludzkiego. W Strategii lizbońskiej, w której sformułowano długofalowe cele gospodarcze do osiągnięcia przez UE, podkreślono znaczenie tego czynnika wskazując, iż stanowi on o wzroście gospodarczym tego ugrupowania integracyjnego. Niedobór pracowników o odpowiednich kwalifikacjach może stanowić barierę w rozwoju społeczno-gospodarczym krajów i regionów.

W artykule omówiono, w oparciu o wybrane wskaźniki, jakość kapitału ludzkiego w Polsce i jej regionach na tle innych krajów UE oraz wskazano na dalsze kierunki działań, które są podejmowane na rzecz efektywnego rozwijania i wykorzystania tego zasobu.

Słowa kluczowe: Gospodarka oparta na wiedzy, kapitał ludzki, Strategia lizbońska

Wprowadzenie

U progu XXI wieku to wiedza stanowi siłę sprawczą dokonujących się przemian w gospodarce, a jej posiadanie decyduje m.in. o pozycji danego państwa, stanowiąc bogactwo narodu. Jak wskazuje bowiem A. Toffler obecnie „*najważniejszym zjawiskiem gospodarczym (...) jest powstanie nowego systemu wytwarzania bogactwa, którego podstawą nie jest już siła mięśni, ale siła umysłu*” (Toffler, s. 30). Następuje transformacja, restrukturyzacja gospodarki, gdyż pojawia się gospodarka nadsymboliczna, inicjując określone przemiany (m.in. poprzez odchodzenie od produkcji masowej) (Toffler, s. 48-49). W tej nowej gospodarce wzrasta zapotrzebowanie na nową siłę roboczą, której umiejętności powinny być coraz bardziej wyspecjalizowane (zamiast istniejącego do tej pory zapotrzebowania na pracowników dysponujących wszechstronnymi umiejętnościami). Również w tym nowym systemie tworzenia bogactwa, w ramach rozwijającej się gospodarki trzeciej fali, strategia ograniczania bezrobocia w dużej mierze zależy od alokacji wiedzy (Toffler, s. 109-114).

Dokonujące się przemiany w gospodarce światowej wpłynęły również na kierunek wytyczonego długofalowego celu UE i przyjętej strategii. W Strategii lizbońskiej (2000 r.) wskazano na konieczność podejmowania inwestycji w kapitał ludzki, a które stają się niezbędne m.in. dla poprawy zatrudnienia. Działania powinny zostać ukierunkowane m.in. na dostosowanie europejskich systemów edukacyjnych i kształcenia do wyzwań nowej gospodarki, jak również istotne jest skierowanie działań do odpowiednich grup osób, na różnych etapach ich rozwoju zawodowego, do ludzi młodych oraz bezrobotnych celem poprawy ich zatrudnienia.

W Strategii lizbońskiej wskazano, iż państwa członkowskie UE powinny zostać zaan-

gażowane w podejmowane działania, aby: zapewnić wzrost inwestycji w zasoby ludzkie, zmniejszyć liczbę osób w wieku 18-24 lata z wykształceniem średnim (o połowę do 2010 r.) podwyższając ich wykształcenie. Również szkoły i ośrodki edukacyjne muszą zostać przekształcone w wielofunkcyjne ośrodki kształcenia, a w ramach nauczania ustawicznego istotne staje się wykształcenie podstawowych umiejętności informatycznych. Powinna nastąpić poprawa mobilności studentów i nauczycieli poprzez skierowanie odpowiednich środków finansowych. Natomiast podczas szczytu Rady Europejskiej w Sztokholmie (2001 r.) wskazano na konieczność implementacji edukacji i nauki zawodu przez całe życie i zwiększenia liczby pracowników nauki i techniki (Strategia lizbońska..., s. 11-14); (Posiedzenie Rady Europejskiej w Lizbonie...); (Wiosenne posiedzenie Rady Europejskiej w Sztokholmie...).

W odnowionej Strategii lizbońskiej (2005 r.) wskazano, iż działania muszą zostać ukierunkowane na zapewnienie wzrostu gospodarczego i poprawę zatrudnienia. Zarekomendowano implementację określonych kierunków działań podkreślając konieczność rozwijania wysokiej jakości systemu edukacji, przypisując w tym względzie szczególną rolę szkolnictwu wyższemu (m.in. poprzez poprawę konkurencyjności europejskich uniwersytetów), co powinno przyczynić się do poprawy konkurencyjności UE. Istotne jest także m.in. zapewnienie powiązania badań naukowych z przemysłem, a zarazem poprawę ich jakości. Podkreślono konieczność polepszenia i zwiększenia dokonywanych inwestycji na rzecz kapitału ludzkiego, a które powinny zostać ukierunkowane na rozwój edukacji. Należy również wykształcić odpowiednie umiejętności pracowników poprzez rozwijanie szkoleń, przyczyniając się do poprawy zatrudnienia tych osób i zwiększenia ich szans na rynku pracy.

Podejmowane działania na rzecz poprawy kwalifikacji pracowników i dokonywane inwestycje w zasoby ludzkie powinny przyczyniać się do poprawy produktywności gospodarki UE. Oznacza to również włączenie do rynku pracy osób pozostających poza nim, osób o niskich kwalifikacjach. Jak również aktywności powinny zostać skierowane nie tylko do ludzi starszych (po 55 roku życia), ale i ludzi młodych, którzy porzucają naukę. Proces globalizacji niesie ze sobą konieczność przeprowadzenia zmian w systemach edukacyjnych i kształcenia zawodowego krajów członkowskich UE. Kształcenie zawodowe musi zostać powiązane z odpowiednio prowadzoną polityką rynku pracy. Jak podkreślono w odnowionej Strategii lizbońskiej, konieczne jest promowanie takiego wzrostu gospodarczego, który jest ukierunkowany na tworzenie nowych miejsc pracy (Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej...).

Zatem wiedza oraz kształcenie stanowią te elementy na które muszą zwrócić uwagę państwa członkowskie UE, w tym Polska, przygotowując własne programy działań implementujące Strategię lizbońską. W tym kontekście istotna staje się kwestia przyjęcia w poszerzonej Europie (także w krajach członkowskich UE) odpowiedniego modelu rozwoju: imitacyjnego lub innowacyjnego. Celem sprostania wymogom globalizacji konieczne będzie preferowanie raczej tego drugiego modelu rozwoju. Rozwój imitacyjny jest łatwiejszy, jednakże *„rozwój imitacyjny kształtuje (tworzy) poważny dystans cywilizacyjny, nie tworząc w stopniu wystarczającym warunków dla postępu cywilizacyjnego, który musi mieć własne zaplecze naukowo-kulturowe* (Kleer..., s.11-12, s.19). Również właściwego wyboru musi dokonać Polska.

W tym kontekście, należy zwrócić uwagę na jakość zasobów ludzkich w Polsce i postępujące przemiany w zakresie ich kształtowania, co jest istotne w świetle budowania gospodarki wiedzy.

Analiza jakości zasobów ludzkich Polski i jej regionów – wybrane aspekty

Inwestycje w kapitał ludzki powinny być traktowane przez państwa członkowskie UE jako kwestia priorytetowa. Jednakże jakość zasobów ludzkich różnicuje się pomiędzy po-

szczególnymi krajami. Rozpatrując poziom wykształcenia ludności w wieku 25-64 lata wskazać należy, iż w Polsce udział ludności z wykształceniem wyższym należał do najniższych wśród nowych krajów członkowskich, jak również i wśród krajów UE-15 (tabela 1).

Tabela 1. Poziom wykształcenia osób w wieku 25-64 lat jako procent ogółu ludności, w 2002 r.

Wyszczególnienie	Udział osób z wykształceniem średnim	Udział osób z wykształceniem wyższym
Kraje UE-15	42,9	21,8
Austria	62,6	15,7
Belgia	32,6	28,1
Dania	52,6	28,0
Finlandia	42,6	32,4
Francja	40,6	23,5
Grecja	35,1	17,6
Hiszpania	17,3	24,4
Irlandia	34,9	25,4
Luksemburg	43,0	18,7
Niderlandy	42,8	25,0
Niemcy	60,7	22,3
Portugalia	11,1	9,3
Szwecja	55,1	26,4
Wielka Brytania	52,4	29,5
Włochy	33,9	10,2
Kraje UE-10	66,3	14,8
Cypr	37,4	29,1
Estonia	57,1	30,5
Litwa	40,1	44,8
Łotwa	63,0	19,3
Malta	:	:
Polska	68,3	12,5
Republika Czeska	76,0	11,9
Słowacja	75,1	10,9
Słowenia	61,8	15,3
Węgry	57,3	14,3
UE-25	46,7	20,6

Źródło: zestawienie na podstawie danych zamieszczonych w: A new partnership for cohesion ..., s. 188-203.

Jednakże można oczekiwać stopniowej poprawy poziomu wykształcenia mieszkańców Polski. Ponad dwukrotnie wzrosła liczba studentów studiujących na uczelniach wyższych w roku akademickim 2002/2003 w porównaniu z rokiem akademickim 1995/1996. W roku akademickim 2002/2003 jedynie większa liczba studentów pobierała edukację we Francji, Niemczech, Wielkiej Brytanii, natomiast w przeliczeniu na 10 tysięcy ludności wskaźnik ten dla Polski był jednym z najwyższych w krajach UE-25 i wyniósł on 519 studentów kształcących się na 10 tys. ludności (podczas gdy w roku akademickim 1995/1996 wynosił 223 studentów). Jedynie wyższy wskaźnik został osiągnięty w Finlandii. Ponadto następuje coraz większa internacjonalizacja działalności edukacyjnej, gdyż studenci podejmują (kontynuują) naukę poza granicami kraju macierzystego (tabela 2).

Tabela 2. Studenci szkół wyższych w krajach Unii Europejskiej (według stanu na początku roku szkolnego)

Kraje	Liczba studentów w tys.		Liczba studentów na 10 tys. ludności		Liczba studentów obcokrajowców w tys. w roku szkolnym 2002/2003
	1995/1996	2002/2003	1995/1996	2002/2003	
Austria	239,0	230	297	286	31,1
Belgia	358,0	375	353	363	41,9
Cypr	8,9	18	120	256	5,3
Dania	167,0	202	318	375	18,1
Estonia	39,7	64	270	470	1,1
Finlandia	214,0	292	418	560	7,4
Francja	2092,0	2029*	359	342*	.
Grecja	329,0	529*	314	481*	-
Hiszpania	1592,0	1841	406	432	40,7**
Irlandia	128,0	182	354	459	10,2
Litwa	75,6	168	204	486	0,7
Luksemburg	.	3*	.	68*	.
Łotwa	44,1	119	177	512	2,4
Malta	7,2	9	194	223	0,4
Niderlandy	492,0	527	318	325	20,5
Niemcy	2144,0	2242	262	271	241,0
Polska	860,0^{g,h}	1983^h	223^{g,h}	519^h	7,6
Portugalia	320,0	401	323	394	15,5
Republika Czeska	192,0	287	186	281	12,5
Słowacja	91,6	158	170	293	1,7
Słowenia	47,9	101	241	512	1,0
Szwecja	261,0	415	295	463	32,5
Węgry	195,0	390	191	384	12,2
Wielka Brytania	1921,0	2288	327	387	255,0
Włochy	1775,0	1913	310	335	31,6

Objaśnienie: * dane za rok szkolny 2001/2002

** dane za rok szkolny 1999/2000

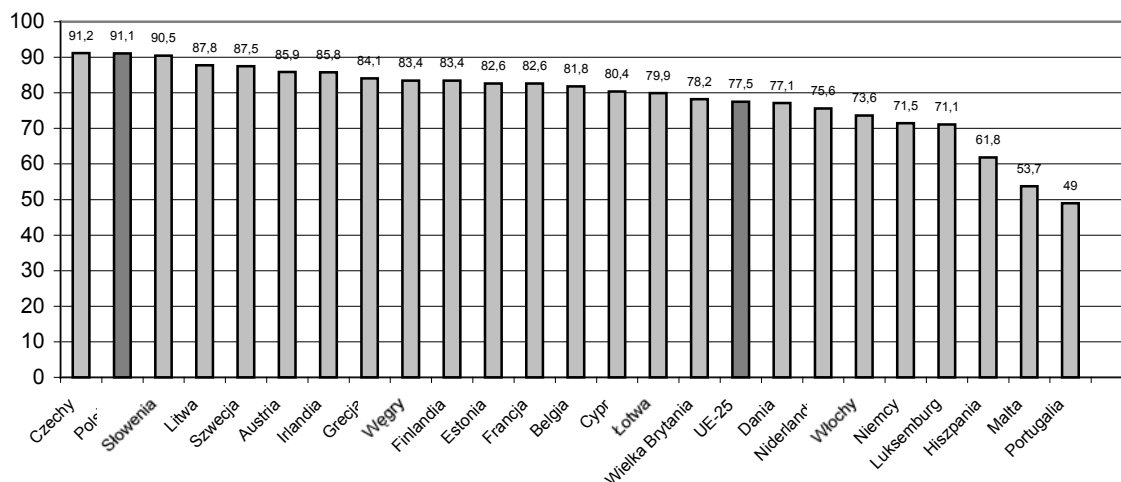
g- bez kolegów nauczycielskich i nauczycielskich kolegów języków obcych

h- łącznie z cudzoziemcami

Źródło: Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej, s. 781.

W Polsce wskaźnik udziału młodzieży posiadających wykształcenie średnie należy do najwyższych, znacznie przewyższając odpowiednią wielkość dla poszczególnych krajów UE-25 (rysunek 1).

Rysunek 1. Osiągnięcia edukacyjne młodzieży: procent osób w wieku 20-24 lata osiągający wykształcenie przynajmniej średnie w 2005 r.

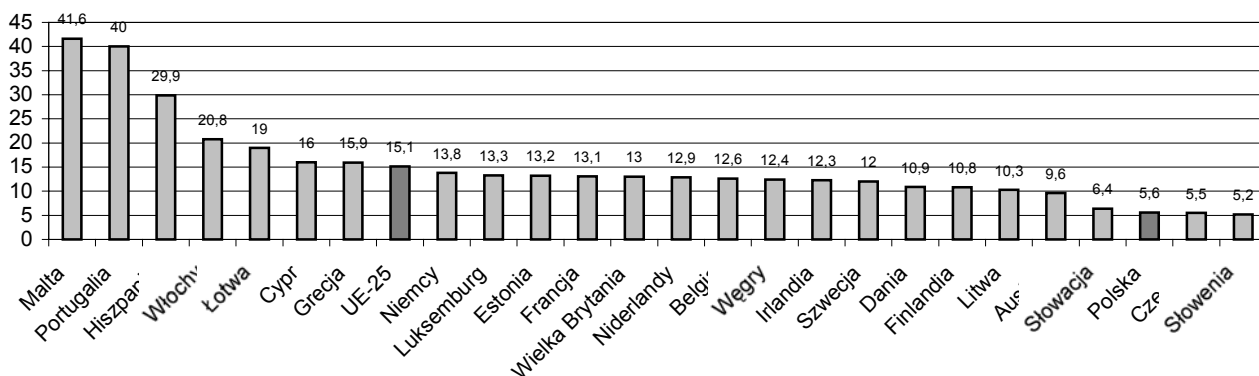

Objaśnienie: dla Irlandii – dane wstępne

Źródło: danych pozyskane z: baza danych Eurostat, Komisja Europejska, 30.10.2006.

Młodzież w Polsce obecnie przywiązuje dużą wagę do edukacji, gdyż nasz kraj posiada najniższy odsetek młodych osób wyłączonych z dalszego procesu kształcenia. W 2005 roku wskaźnik ten w Polsce wyniósł 5,6%, podczas gdy w Hiszpanii 29,9% młodych ludzi nie kontynuowało edukacji, w Portugalii 40%, a na Malcie wskaźnik ten wyniósł 41,6% (rysunek 2).

Rysunek 2. Młode osoby opuszczające edukację (jako procent populacji w wieku 18-24 lata) w 2005 r.

Objaśnienie: dla Łotwy, Finlandii - dane wstępne.

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

Inne szczegółowe dane dotyczące kształcenia i poziomu edukacji w Polsce oraz pozostałych krajach UE-25 przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Podstawowe dane dotyczące edukacji i wykształcenia ludności Polski na tle innych krajów UE-25

Wyszczególnienie	Ludność posiadająca przynajmniej wykształcenie średnie jako procent ludności w wieku 25-64 lata, 2005 r.	Mobilność studentów w Europie – studenci w innych krajach UE-25, EOG lub krajach kandydujących w tys., 2004 r.	Wydatki na zasoby ludzkie (całkowite wydatki publiczne na edukację jako procent PKB), 2003 r.	Roczne wydatki na instytucje edukacyjne publiczne/ prywatne w przeliczeniu na 1 ucznia/studenta, w PPS, 2003 r., na wszystkie poziomy edukacji	Kształcenie ustawiczne - procent osób w wieku 25-64 lata, które uczestniczą w edukacji i szkoleniach, 2005 r.	Procent osób indywidualnych wykorzystujących Internet, w przeciągu ostatnich 3 miesięcy dla celów sformalizowanej działalności edukacyjnej (szkoły, uniwersytety, itd.), 2005 r.
UE-25	68,9	353,3	5,21	5518,1	10,2	8,8
Belgia	65,5	9,3	6,06	6395,6	8,3	13,0
Czechy	89,9	5,4	4,55	3278,5	5,6	1,3
Dania	81,1	5,1	8,28	7251,0	27,4	13,7
Niemcy	83,2	40,8	4,71	5861,0	7,7	:
Estonia	89,1	2,3	5,67	-	5,9	5,9
Grecja	59,7	45,6	3,94	3847,5	1,9	3,4
Hiszpania	48,4	21,0	4,29	5116,7	10,5	5,5
Francja	66,4	38,5	5,91	6248,2	7,1	-
Irlandia	64,6 ^P	16,3	4,40	5299,1	7,4	6,2
Włochy	50,3	30,8	4,74	6250,9	5,8	6,2
Cypr	65,3	17,2	7,36	5689,6	5,9	9,0
Łotwa	83,6	2,1	5,32	2234,0	7,9	8,8
Litwa	87,1	4,2	5,18	2128,7	6,0	13,9
Luksemburg	65,9	6,5	4,06	:	8,5	14,5
Węgry	76,1	6,4	5,94	-	3,9	11,0
Malta	26,2	0,7	4,84	4279,5	5,3	-
Niderlandy	71,7	9,6	5,07	6233,5	15,9	16,6
Austria	80,0	10,1	5,48	7480,6	12,9	8,8
Polska	84,6	25,3	5,62	2656,9	4,9	4,6
Portugalia	26,2	10,6	5,61	4306,9	4,1	6,0
Słowenia	80,5	2,3 ⁱ	6,02	4967,6	15,3	16,0
Słowacja	87,6	14,6	4,38	2304,7	4,6	5,5
Finlandia	79,1	8,8	6,51	6138,5	22,5	22,4
Szwecja	83,4	8,7	7,47	6916,4	32,1	5,3
Wielka Brytania	71,2	11,3	5,38	6280,7	27,5	16,3

Objaśnienie: p- dane wstępne

Źródło: jak pod rysunkiem 1.

Jak przedstawiono w tabeli 3 Polska posiada stosunkowo wysoki udział ludności posiadających przynajmniej średnie wykształcenie. Również mobilność studentów polskich jest wysoka. Natomiast wydatki ponoszone na edukację w Polsce w przeliczeniu na studenta/ucznia należą do jednych z najniższych, co można również zaobserwować wśród innych, nowych krajów członkowskich UE.

Jednakże, o ile coraz większa liczba młodych osób postrzega korzyści jakie niesie za sobą

dalsze kształcenie, to niepokojący jest bardzo niski udział osób dorosłych uczestniczących w kształceniu ustawicznym. W 2005 r. wskaźnik ten dla Polski wyniósł 4,9%, jedynie niższy był w Portugalii, na Węgrzech, w Grecji i na Słowacji. Również niski jest w Polsce udział osób wykorzystujących Internet dla działalności edukacyjnej.

Od początku lat 90. wzrasta liczba studentów kształcących się w Polsce, a zarazem liczba absolwentów szkół wyższych, co wynika z postrzegania wykształcenia jako inwestycji warunkującej dalszy rozwój zawodowy, a równocześnie jego odpowiednio wysoki poziom pozwala zwiększyć szanse na rynku pracy¹. Jeśli bowiem w roku akademickim 1995/1996 liczba studentów szkół wyższych wynosiła 794,6 tys., to już po niecałych dziesięciu latach w roku akademickim 2004/2005 – na uczelniach wyższych kształciło się 1926,1 tys. studentów, co oznacza wzrost ich liczby o 142,4%.

Natomiast, gdyby przyjąć za podstawę rozważań rok akademicki 2000/2001, wówczas nastąpił wzrost liczby osób studiujących o 21,5% w roku akademickim 2004/2005. Wśród osób studiujących przeważały kobiety, które stanowiły 56,5% studiujących (w roku akademickim 2004/2005), natomiast 64,8% absolwentów stanowiły kobiety (w roku akademickim 2003/2004) (Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej ..., s. 339, s. 355, s. 357). Te pozytywne przeobrażenia znajdują odzwierciedlenie w poprawiających się współczynnikach skolaryzacji w szkolnictwie wyższym (tabela 4).

Tabela 4. Współczynniki skolaryzacji w szkolnictwie wyższym

Współczynniki skolaryzacji	1990/1991	1995/1996	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Brutto	12,9	22,3	40,7	43,6	45,6	46,4	47,8
Netto	9,8	17,2	30,6	32,7	34,5	35,3	36,8

Źródło: Szkoły wyższe i ich finanse w 2005 r...., s. 18.

Można wskazać na kierunki studiów preferowane przez studentów w Polsce. Studenci w roku akademickim 2004/2005 kształcili się w przeważającej mierze na kierunkach ekonomicznych i administracyjnych (26,1% ogólnej liczby studentów), a następnie inżyniersko-technicznych (8,2%), przy czym obserwuje się zmniejszenie liczby studentów preferujących kierunki techniczne². Natomiast studenci kierunków informatycznych stanowili 5,47% ogółu studentów, jednakże liczba osób studiujących ten kierunek wzrosła w porównaniu do poprzedniego roku akademickiego (2003/2004) o 58,75%. Natomiast w analizowanym okresie liczba studentów wzrosła o 3,6%³.

Obserwuje się również wzrost liczby absolwentów wyższych uczelni, bowiem o ile w 1995 roku ich liczba wyniosła 89 tysięcy, to już w roku akademickim 2003/2004 szkoły wyższe opuściło 384 tysiące absolwentów.

Wzrosła również w analizowanym okresie liczba szkół wyższych, zarówno publicznych, jak i prywatnych. W roku akademickim 1995/1996 funkcjonowało 179 tego typu jednostek, natomiast w roku akademickim 2004/2005 było ich już 427, jak również nastąpił wzrost liczby

¹ Wyniki badania przeprowadzonego przez GUS w 2004 r. „Ścieżki edukacyjne Polaków”. Za: Szkoły wyższe i ich finanse w 2005 r...., s. 17.

² Przy tym wskazać należy, iż studenci kierunków technicznych stanowili 17% ogółu studentów w roku akademickim 1990/1991, za: Szkoły wyższe i ich finanse w 2005 r...., s. 22.

³ Rozważania dotyczą następujących kierunków studiów: pedagogiczne, artystyczne, humanistyczne, społeczne, dziennikarstwo i informacji, ekonomiczne i administracyjne, prawne, biologiczne, fizyczne, matematyczne i statystyczne, informatyczne, inżyniersko-techniczne, produkcji i przetwórstwa, architektury i budownictwa, rolnicze, leśne i rybactwa, weterynaryjne, medyczne, opieki społecznej, usług dla ludności, usług transportowych, ochrony środowiska, ochrony i bezpieczeństwa. Za: Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej....

instytutów z 727 do 1059.

Coraz większa liczba osób kontynuuje także edukację po ukończeniu studiów wyższych, podejmując różnego rodzaju studia podyplomowe. W roku akademickim 1995/1996 ponad 55 tys. słuchaczy kształciło się na tego rodzaju studiach, podczas gdy w roku akademickim 2004/2005 – ponad 136 tys. słuchaczy, z czego 70,5% stanowiły kobiety. Również wzrasta liczba uczestników studiów doktoranckich, gdyż nastąpił ich ponad trzykrotny wzrost w porównaniu do roku akademickiego 1995/1996. W roku akademicki 2004/2005 kształciło się już 33040 uczestników studiów doktoranckich (Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej..., s. 359, s. 355, s. 363). Kontynuowanie nauki jest szczególnie istotne w związku z tendencjami dotyczącymi kształcenia ustawicznego.

Istnieją także zróżnicowania w zakresie poziomu skolaryzacji w przekroju międzywojewódzkim. Najwyższy współczynnik skolaryzacji netto uczniów szkół policealnych dotyczył województwa śląskiego (11,1%) a najniższy województwa świętokrzyskiego (4,3%), podczas gdy odpowiednia wielkość dla Polski wyniosła 8,8%.

Natomiast, gdyby rozpatrywać współczynnik skolaryzacji netto w szkolnictwie wyższym, wówczas o ile w skali kraju wyniósł on 36,6%, to w województwie dolnośląskim: 41,3%, a w opolskim: 26,7%⁴ (tabela 5).

Tabela 5. Współczynnik skolaryzacji netto w roku szkolnym 2004/2005

Wyszczególnienie	Uczniowie szkół ponadpodstawowych i ponadgminazjalnych w % ludności w wieku 16-18 lat	Uczniowie szkół policealnych w % ludności w wieku 19-21 lat	Studenci szkół wyższych* w % ludności w wieku 19-24 lata
Polska	90,0	8,8	36,6
Dolnośląskie	89,0	10,4	41,3
Kujawsko-pomorskie	88,9	9,6	29,2
Lubelskie	93,4	9,5	35,5
Lubuskie	88,8	8,1	23,9
Łódzkie	89,8	8,8	35,4
Małopolskie	93,4	9,2	44,3
Mazowieckie	90,5	7,2	51,0
Opolskie	82,6	6,3	26,7
Podkarpackie	91,9	7,6	27,3
Podlaskie	89,3	9,9	33,2
Pomorskie	88,2	8,5	31,5
Śląskie	88,2	11,1	31,6
Świętokrzyskie	93,9	4,3	38,9
Warmińsko-mazurskie	87,3	7,9	28,6
Wielkopolskie	92,2	8,8	36,5
Zachodniopomorskie	86,7	8,1	37,5

Objaśnienie: * bez studentów studiów eksternistycznych oraz cudzoziemców.

Źródło: Rocznik statystyczny województw 2005..., s. 525.

⁴Współczynnik skolaryzacji netto – „relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Za: Rocznik statystyczny województw 2005..., s. 59.

W świetle przedstawionych wskaźników istotne jest zwiększenia nakładów na edukację, w tym w zakresie szkolnictwa wyższego oraz dopasowanie kierunków kształcenia do wymagań rynku pracy, także rynku regionalnego.

Odnowiona strategia lizbońska implikuje konieczność przygotowania krajowego programu lizbońskiego na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia poprzez który następuje wdrażanie tej strategii (Komunikat na wiosenny Szczyt Rady Europejskiej...). Dokumentem implementującym postanowienia Strategii lizbońskiej i nakreślonych w nim celów w Polsce stał się *Krajowy Program Reform na lata 2005-2008 na rzecz realizacji Strategii lizbońskiej* (Krajowy Program Reform...). Wśród sformułowanych priorytetów tego programu wskazano na następujący priorytet: *Poprawa zdolności adaptacyjnej pracowników i przedsiębiorstw*, który będzie wdrażany poprzez: *inwestowanie w kapitał ludzki* (Krajowy Program Reform...). Określono w nim działania, które mają zostać podjęte w okresie trzyletnim, w tym dotyczące inicjatyw na rzecz poprawy jakości kapitału ludzkiego. Zaproponowano w nim następujące instrumenty (Krajowy Program Reform..., s. 31-32): w zakresie instytucjonalno-organizacyjnym poprzez przygotowanie i realizację „strategii uczenia się przez całe życie” i wprowadzenie odpowiednich rozwiązań systemowych oraz w zakresie legislacyjnym: poprzez opracowanie odpowiednich rozwiązań prawnych, które nakierowane są na pobudzenie popytu na usługi edukacyjne, na zwiększenie zainteresowania kształceniem ustawicznym, poprawę jakości kształcenia i szkolenia. Wdrażanie tego Krajowego Programu Reform następuje także poprzez Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006, jak również będzie zapewnione w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013.

Wnioski i dalsze rekomendacje

Inwestycje w wiedzę i edukację są niezbędne, jeśli kraj chce budować swoją przewagę w oparciu o kapitał ludzki i sprostać wymogom gospodarki wiedzy. W Polsce dokonują się pozytywne przemiany w tym względzie. Zwiększa się liczba studentów szkół wyższych. Jednakże z uwagi na trudną sytuację na rynku pracy w Polsce, część z tych osób decyduje się na emigrację, co oznacza także utratę bardzo wartościowych potencjalnych pracowników.

Również pomimo wciąż dokonującej się poprawy w zakresie edukacji, istnieją luki do zagospodarowania. Istotne jest, aby w Polsce nie tworzył się „skansen edukacyjny”, obejmujący osoby, których kwalifikacje wciąż nie są wykorzystane (m.in. pracownicy przemysłu ciężkiego). Wciąż istnieją bowiem grupy osób, które posiadają utrudniony dostęp do wiedzy (Auleytner, s. 11).

Podjęmowane działania w zakresie edukacji powinny być ukierunkowane na właściwe dopasowanie kierunków kształcenia, umiejętności pracowników do wymagań „nowego rynku pracy”. Nowa gospodarka wymaga od pracowników podnoszenia, nabywania nowych kwalifikacje, kształcenia i ciągłego dostosowywania się do zmian, co oznacza także konieczność zdobywania umiejętności informatycznych. Odpowiednio wykształceni pracownicy w regionie stanowią jeden z czynników stanowiących o atrakcyjności danego terytorium dla inwestorów zagranicznych.

Kraj, który chce wkroczyć na ścieżkę nowoczesnego rozwoju musi podjąć działania na rzecz rozwijania edukacji, w tym w zakresie szkolnictwa wyższego. Niektóre z państw europejskich, podejmują aktywne działania i już od dawna współpracują ze sobą. Prowadzi to do powstania Europy o trzech prędkościach edukacyjnych, obejmującą: kraje UE-15 z uwagi m.in. na ugruntowaną pomiędzy nimi współpracę, posiadane zasoby finansowe. Następną grupę tworzą kraje, które stały się członkami UE w 2004 r., przechodzące „rewolucję edukacyjną”, jednakże borykające się z wieloma trudnościami w zakresie edukacji na poziomie szkolnictwa wyższego. Natomiast te kraje, które nie podpisały deklaracji bolońskiej określane są mianem krajów „trzeciej prędkości” (Auleytner, s. 11-12).

Istotne jest, aby poprzez odpowiednio ukierunkowane działania w Polsce włączyć się w tę sieć europejskich powiązań i korzystać z europejskich programów badawczych. W oparciu bowiem o odpowiedniej jakości zasoby ludzkie należy budować konkurencyjność Polski i jej regionów w UE i w warunkach gospodarki globalnej.

BIBLIOGRAFIA:

1. A new partnership for cohesion: convergence competitiveness employment. Third report on economic and social cohesion.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion3/cohesion3_en.htm.
2. Auleytner J., (2004), Nowa polityka edukacyjna, w: Kształcenie ustawiczne a edukacja europejska w Polsce, pod red. D. Tourdanova, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa.
3. Dane pozyskane z: Bazy danych Eurostat, Komisja Europejska 30.10.2006,
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL.
4. Kleer J., (1999), Europa XXI wieku. Między globalizacją a regionalizacją, w: Jaka przyszłość Europy? Komitet Prognoz „Polska w XXI wieku” przy Prezydium PAN, Dom Wydawniczy „Elipsa”, Warszawa.
5. Komunikat na wiosenny szczyt Rady Europejskiej. Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek strategii lizbońskiej. COM (2005) 24, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 2 lutego 2005 r.,
6. Krajowy Program Reform na lata 2005-2008 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej. Przyjęty przez Radę Ministrów 27 grudnia 2005 r. Warszawa 28 grudnia 2005 r.,
<http://www.mgip.gov.pl/NR/rdonlyres/857ECCC2-30C8-4AEC-BE1A-D1CEA4A53DCF/16224/KPR28grudnia2005poRM2.pdf>.
7. Posiedzenie Rady Europejskiej w Lizbonie 23 i 24 marca 2000 r. Wnioski Prezydencji,
<http://www1.ukie.gov.pl/sl/Ogolne/1PL.pdf>.
8. Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2005, (2005), GUS, Warszawa.
9. Rocznik statystyczny województw 2005, (2005), Główny Urząd Statystyczny, Warszawa
10. Strategia lizbońska. Droga do sukcesu zjednoczonej Europy (2002), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa.
11. Szkoły wyższe i ich finanse w 2005 r., (2006), Główny Urząd Statystyczny, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa.
12. Toffler A., (2003), Zmiana władzy. Wiedza, bogactwo i przemoc u progu XXI stulecia. Przeł.P. Kwiatkowski, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań.
13. Wiosenne posiedzenie Rady Europejskiej w Sztokholmie 23-24 marca 2001 r. Wnioski Prezydencji,
[http://www1.ukie.gov.pl/HLP/mointintgr.nsf/0/87CB3CA982EF4445C1256E7500560EC3/\\$file/ME4113.pdf](http://www1.ukie.gov.pl/HLP/mointintgr.nsf/0/87CB3CA982EF4445C1256E7500560EC3/$file/ME4113.pdf).